

EVACUÉS UIT AMERSFOORT

IN 1940 OOK EVACUÉS UIT AMERSVOORT IN KOEDIJK OPGEVANGEN

DE OORLOG BREEKT UIT

Op 10 mei 1940 begon de Duitse aanval op Nederland en de Duitse troepen trokken ons land binnen. Men was bang, dat Amersfoort, dat toen de grootste garnizoensstad van Nederland was, ook aangevallen zou worden en uit voorzorg moesten alle 43.400 inwoners worden geëvacueerd. Eén van deze inwoners was J.A.J. van Zomeren, bakker van beroep, die een dagboek bijhield en hierin ook van deze evacuatie melding heeft gemaakt.

BAKKER IN AMERSFOORT

De heer Van Zomeren en zijn vrouw begonnen in 1934 een banketbakkerij in Amersfoort. Zij hadden weinig geld en in de Kampstraat werd een kleine, oude banketbakkerij met daarin een ouderwetse oven gekocht.

Het begin was echter moeilijk, mede omdat de concurrentie in die tijd groot was en hun winkel zich aan het einde van de stad bevond. Met het aanbieden van goedkope koekjes lokten zij de klanten naar de winkel. Aanvankelijk liep de zaak redelijk, maar het werd steeds minder met de winkelverkoop en uiteindelijk konden zij de rekeningen niet meer op tijd betalen. Een moeilijke tijd voor het gezin.

Van Zomeren ging wat bijverdienen met het geven van lessen in het spuiten en garneren van gebak en ander banket, iets wat hij goed kon. Hierdoor ontstond enige verlichting in hun financiële situatie. Beter ging het toen hij naast banket, brood ging bakken en verkopen. Weliswaar had hij geen trog en machines voor het bakken, zodat hij voor het zetten van het eerste deeg een teiltje van zijn vrouw moest gebruiken, maar stukje bij beetje begon hij steeds meer brood te verkopen. Er moest zelfs een knecht worden aangenomen en later nog één. Toch bleef het moeilijk om iedereen op tijd te kunnen betalen.

De vader van Van Zomeren had een koekfabriek en de gevulde koeken uit zijn vaders fabriek werden ook door hem goed verkocht. Hierdoor kwam hij op het idee om zelf ook stukgoed te gaan bakken. Hij begon met weinig grondstoffen en een paar kleine afnemers, maar had wel succes. Levering van dit

stukgoed aan de groothandel ging steeds beter en, hoewel dit wel ten koste van de verkoop van het brood ging, de omzet van het stukgoed werd steeds groter.

EVACUATIE

In Amersfoort kwam de eerste fase van de evacuatie van de bevolking op 10 mei om 21:00 uur op gang.

Fase 1 betrof de inwoners uit de meest bedreigde Amersfoortse wijken, 3.900 inwoners van Hoogland, 1.500 inwoners van Stoutenburg en 2.270 inwoners van Leusden.

Fase twee van de evacuatie startte op 11 mei om 17:00 uur. Deze fase betrof 23.000 personen. Op 13 mei, om 08:00 uur was de evacuatie voltooid (ten behoeve van de geplande evacuatie werd Amersfoort verdeeld in 44 wijken. Elke wijk was onderverdeeld in 20 groepen van ongeveer 20 personen. Men diende de aanwijzingen van groepsgeleiders op te volgen).

Uiteindelijk vertrokken op 10, 11, 12 en 13 mei 1940 zo'n 43.400 Amersfoortse burgers naar Noord Holland. Zo'n 40 achterblijvers patrouilleerden om het uur door de stad om plunderingen te voorkomen.

De meeste Amersfoortse evacués werden in Alkmaar ondergebracht. Pas na de capitulatie op 15 mei keerden de eerste Amersfoortse bewoners weer terug naar de uitgestorven stad.

Uiteindelijk hield hij zich alleen nog maar bezig met levering aan de groothandel en een nieuw huis met bakkerij werd noodzakelijk.

De zaken gingen dus heel goed, er kwam personeel bij en hij verdiende goed.

DE EVACUATIE

Toen brak van het ene op het andere moment de oorlog uit. Duitse troepen trokken over onze grenzen en, omdat men bang was dat Amersfoort ook zou worden aangevallen, moesten alle inwoners van Amersfoort hals over kop evacueren. Zij moesten alles achterlaten en mochten alleen wat handbagage meenemen.

Station Koedijk, plaats van aankomst van de evacués

Ook bakker Van Zomeren moest vertrekken. Hij had juist op dat moment een flinke voorraad staan waar veel geld in zat en kon zodoende maar een betrekkelijk klein geldbedrag meenemen.

Ze dachten bij een eventuele terugkomst niets meer van hun bezittingen terug te zullen vinden en deelden daarom de overgebleven voorraad koek maar aan lotgenoten uit.

Voor de poes lieten ze wat eten achter.

Zo gingen zij bepakt en bezakt op weg naar de Hof. Hier moesten alle mensen zich verzamelen voor het transport naar andere, veilige plaatsen. Dit was een heel moeilijk moment voor iedereen, omdat ze alles moesten achterlaten wat ze zo lief was en niet wisten waarheen de reis zou gaan.

Het was een droevig gezicht al die mensen en kinderen. Langzaam zette de stoet zich in beweging via de Langestraat naar het station. Het leek wel een begrafenis.

Bij het station aangekomen vlogen de vliegtuigen om de stad en het kanongebulder was niet van de lucht. Het waren angstige momenten.

In de trein troffen ze het, want ze hadden een goede zitplaats. Toen de trein vertrok, wierpen ze een laatste blik door het raampje van de trein over Amersfoort, op weg naar een onbekende bestemming.

Onderweg werd nog gestopt om water aan de mensen uit te delen en een bakker, die nog enige koeken mee had genomen, verdeelde deze. De mensen kwamen ook bij bakker Van Zomeren vragen,

waarom hij geen koek had meegenomen. Maar ja, hij had ze thuis al uitgedeeld, omdat ze niet veel bagage mochten meenemen en dus waren alleen de meest noodzakelijke dingen meegenomen. In Alkmaar gingen ze uit de trein, maar moesten nog verder. Waarheen ze moesten was nog steeds niet bekend.

De volgende trein hield stil bij een klein gehuchtje, wat later Koedijk bleek te zijn. Het was een rechte lange dijk en ze vroegen zich af hoe ze hier allemaal ondergebracht konden worden. Het was wonderig en koud, maar gelukkig waren ze goed gekleed.

Na een lange wandeling te hebben afgelegd langs een weg met aan de ene kant water en aan de andere kant kleine huisjes, kwamen ze bij een kerk. De grote mensenmassa paste echter niet in de kerk en zij moesten dan ook met vele anderen buiten in de koude wind wachten. De bagage was in de kerk gebracht en ieder moest op zijn beurt wachten om deze op te halen. Het was een hele toer om de koffers te vinden. En nog steeds wisten ze niet waarheen ze zouden gaan.

Verscheidene mensen gingen met boten naar verder gelegen dorpjes, waar ze, zoals later bleek, onderdak vonden. De mensen uit die dorpen kwamen ze ophalen.

De anderen bleven wachten bij de kerk. Zij zouden worden opgehaald door de Koedijker bevolking.

Terwijl het al schemerig begon te worden kwam een flinke jongedame op hun af en vroeg of zij de familie Van Zomeren waren. Zij konden met haar meekomen. Haar broer zou voor de koffers zorgen. Meteen dachten ze "dat treffen we goed", want direct zagen ze dat ze bij nette mensen terecht zouden komen.

Onderweg werd gepraat met hun

begeleidster tot die op een gegeven moment zei, dat zij haar ouderlijk huis hadden bereikt en dat zij hier moesten zijn. Ze gingen een trapje op en daar maakten ze kennis met haar moeder, die weduwe bleek te zijn.

Ze werden zo vriendelijk ontvangen, dat ze er verlegen van werden. Alles stond klaar, brood en koffie enz. Het goede mens wist niet hoe ze hen het beste van dienst kon zijn.

De volgende dag gingen ze eens op de dijk kijken, het leek de Langestraat in Amersfoort wel, zoveel bekenden zagen ze en met allen maakten ze een praatje. Veel steun hadden ze aan een kennis, die in een café was ondergebracht. In dit café konden ze gezellig met hem zitten praten over hun situatie.

Naast hun logeeraadres woonde een bakker. Ook hier was hij direct thuis en hij kon zelfs af en toe werken, zodat de tijd wat vlugger voorbij ging. Hij maakte taarten voor de geëvacueerden, die ze dan als dank aan hun gastdames schonken. De bakker deed hier goede zaken mee.

Bovendien verkocht hij natuurlijk ook een dubbele hoeveelheid brood, met al deze evacués erbij. Omdat uiteraard niet bekend was of en wanneer zij terug konden naar Amersfoort, begon bakker Van Zomeren al aan een toekomst in Koedijk te denken.

J.A.J. van Zomeren

Achter in het dorp woonde nog een bakker. Zijn bakkerij stond leeg. Hier zou hij zelf wel een zaak kunnen beginnen. Hij informeerde bij een winkelier, die aan de militairen leverde, of hij eventueel aan hem zijn produkten kon leveren en dat was in orde. Andere personen, zoals een slager en nog een bakker wilden wel geld in zijn bakkerij steken.

Toen hij alles zo'n beetje had uitgedacht, werd afgekondigd dat ze binnen enkele dagen weer naar Amersfoort konden vertrekken.

Ze hadden niet eens veel zin om te vertrekken, want ze waren in Koedijk al helemaal gewend.

Er gingen al enkele mensen met de auto naar Amersfoort om te kijken hoe de situatie daar was.

Volgens de een was er nog geen gas, volgens een ander was er geen water en volgens nog weer een ander lag alles plat. Onze bakker is toen zelf met een auto meegereden om te zien of zijn zaak er nog stond en of de poes en de vogel nog leefden.

Toen hij aankwam in Amersfoort was alles vreemd en er heerste een doodse stilte.

Zijn zaak was er nog en alles was nog precies hetzelfde als op het moment dat zij vertrokken. De poes kwam op hem af. Alleen de vogel was door het raam weg gevlogen.

Bij een slager op de Hof, die alweer thuis was, heeft hij eerst maar een stuk worst voor de poes gekocht. Ook kocht hij het een en ander voor de familie in Koedijk, die hen zo gastvrij had ontvangen.

Daarna ging hij weer terug naar Koedijk.

Na twee dagen vertrok hij met zijn familie weer naar Amersfoort en teruggekomen in Amersfoort gingen daar de zaken weer gewoon verder, zoals voorheen.

Cor Visser

Bronnen: Website Kamp Amersfoort, NIOD, eigen archief